

Једини начин да никада не погрешити је да никада не покушаш
Phil Knight

УКРШТЕНА (УНАКРСНА) ЕЛАСТИЧНОСТ ТРАЖЊЕ

Тражња за једним производом не зависи само од висине његове цене, већ и од односа цена између производа који међусобно могу да се замене. По правилу, промена цена једног производа изазива промену тражње за другим производом. Та тражња може бити више или мање значајна.

Производи који једни друге замењују називају се супститути (нпр. маст - јестиво уље, маргарин - маслац, шећер - мед и сл.). Производи који један другог допуњују називају се комплементарним производима. Допуњујући (комплементарни) производи су производи који се конзумирају по правилу заједно као што су: хлеб и џем, хлеб и маргарин, хлеб и паштета, сланина и јаја, млеко и житарице, џин и тоник, текила и лимун и сл. [модификовано 58].

Утицај цена супституционог и комплементарног производа на тражњу посматраног производа квантификује се преко укрштене (унакрсне) еластичности тражње (Cross - price elasticity of demand). Коефицијент укрштене еластичности тражње показује за колико ће се променити тражња посматраног производа под утицајем минималних релативних промена реалних цена другог (супституционог или комплементарног) производа, под условом да су сви остали чиниоци тражње непромењени (константни).

Може да се објасни и на следећи начин: унакрсна еластичност тражње показује процентуалну промену тражене количине за производом „Б“ под утицајем промене цене производа „А“. Коефицијент укрштене еластичности тражње (E_{xy}) одређује супституциони, односно комплементарни карактер производа.

Унакрсна еластичност тражње рачуна се тако што се процентуална промена тражене количине производа „А“ подели са процентуалном променом цене производа „Б“. По правилу, има позитиван предзнак, тј. раст цене једног производа, изазива пораст тражње за другим производом.

$$E_{xy} = \frac{\text{Процентуална промена тражње производа А}}{\text{Процентуална промена цене производа Б}}$$

Унакрсна (укрштена) еластичност тражње израчунава се као количник процентуалне промене тражене количине одређене робе и процентуалне промене цене неке друге робе, која може бити супститут или комплементарна роба.

$$E_{xy} = \% \Delta Q_x : \% \Delta C_y$$

Δ - промена, Q - количина тражње, C - цена

За разлику од доходне еластичности тражње која је по правилу увек позитивна, ценовне еластичности тржње, која је, по правилу увек негативна, коефицијент унакрсне еластичности тражње може да буде позитиван или негативан. Кад је коефицијент унакрсне еластичности тражње већи од нуле, производи су супститути, а када је мањи од нуле производи су комплементарни.

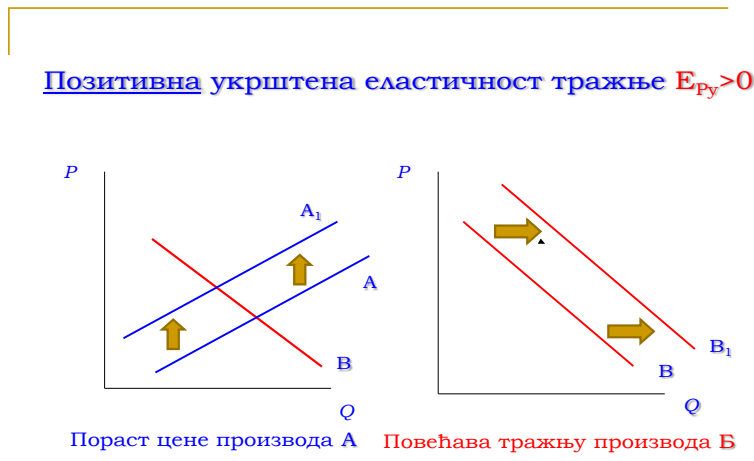
Постоје следећи теоретски случајеви укрштене (унакрсне) еластичности тражње:

- ✓ Позитивна укрштена еластичност тражње
- ✓ Негативна укрштена еластичност тражње
- ✓ Савршена укрштена еластичност тражње.

Позитивна укрштена еластичност тражње ($E_{PY} > 0$) - процентуална промена цене једног и тражње другог производа истог су смера. Ради се о супституционим производима, који се у потрошњи могу заменити (супституисати). Потрошач не прави значајну разлику између таквих производа и за њега су они слични или скоро идентични. Повећање цене једног производа доводи до повећања тражње за другим производом. На графикону ? приказана је позитивна укрштена еластичност тражње.

Пример: повећање цена свињског меса утиче на повећање тражње за живинским месом који представља супститут. Повећање цена вина утиче на повећање тражње за пивом. Повећање цена јогурта утиче на повећање тражње за млеком. Повећање цена кафе утиче на повећање тражње за чајем. Повећање цене сладоледа утиче на повећање тражње за чоколадом. Повећање цене броколија утиче на повећање тражње за карфиолом и сл.

Графикон ? : Позитивна укрштена еластичност тражње

На пример, уколико се повећа цена масти доћи ће до пораста тражње за јестивим уљем јер ће се део потрошача масти преусмерити на потрошњу јестивог уља. Обрнуто, уколико се смањи цена масти смањиће се и тражња за уљем а повећаће тражња масти.

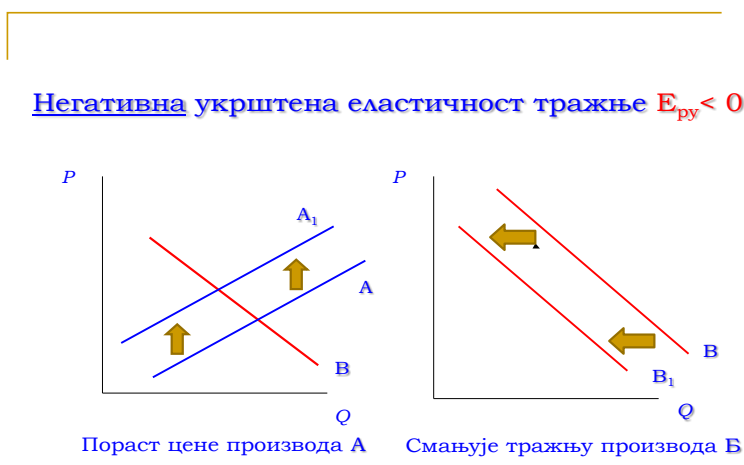
Супститути могу бити чак и исте врсте производа али различитих произвођача: Cola Cola и Pepsi Cola и сл. Повећање цене једног напитка може да утиче на пораст тражње за другим.

На домаћем тржишту присутне су, поред осталих, робне марке пива „Јелен“ и „Лав“, повећање цене једне робне марке пива може да утиче на раст тражње за другом робном марком. Ово се не односи на привржене потрошаче за које цена нема утицаја на одабир робне марке.

Пример: утицај промена цена говеђег меса на тражњу и потрошњу живинског меса квантификован је преко укрштене еластичности тражње и износи 0,50. Значи, да при порасту реалних цена говеђег меса за 1%, тражња за живинским месом повећаће се за 0,50%, под условом да су остали чиниоци тражње непромењени (константни).

Негативна укрштена еластичност тражње ($E_{py} < 0$) – ради се о комплементарним производима (добрима која се допуњују у потрошњи). Долази до обрнуто пропорционалног односа цене једног и промене тражње за другим производом. Повећање цене једног производа доводи до смањења тражње за другим производом.

Графикон ? : Негативна укрштена еластичност тражње

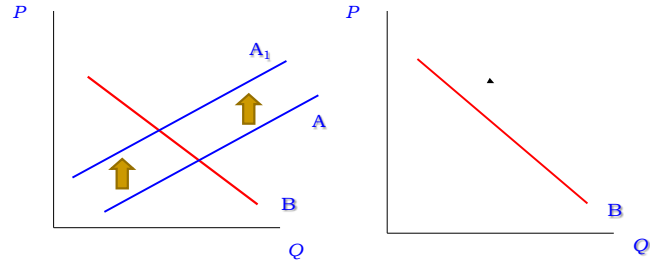

Теоретски посматрано повећање цене маргарина изазваће смањење тражње за цемом јер се ти производи допуњују у потрошњи [59]. Теоретски, повећање цене цина утицаће на опадање тражње за тоником и сл. На тај начин смањиће се тражња за оба производа јер се ради о допуњујућим производима. На графикону ? приказана је негативна укрштена еластичност тражње.

Савршена укрштена нееластичност тражње ($E_{py} = 0$) – промена цене једног производа апсолутно не утиче на тражњу другог производа. Ради се о тзв. потпуно независним производима. На пример, повећање цена маргарина уопште не утиче на промену тражње за свињским месом. На графикону ? приказана је савршена укрштена еластичност тражње.

Графикон ? : Савршена укрштена еластичност тражње

Савршена укрштена еластичност тражње $E_{py} = 0$

Пораст цене производа А Не утиче на тражњу производа Б